

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΓΓΛΙΑ ΤΣΗΤΣΟΥΡΑ

Προϊσταμένη, Εγκληματολογικό Τμήμα, Συμβούλιο της
Ευρώπης (Στρασβούργο)

Μετά από μία σύντομη ανάλυση της έννοιας της κοινής γνώμης και των πηγών πληροφόρησης του κοινού σε θέματα εγκληματικότητας και ποινικής δικαιοσύνης, το άρθρο ασχολείται με τους τρόπους συμμετοχής του κοινού στη χάραξη και τη εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής. Η συμμετοχή του κοινού στη χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής μπορεί να υφίσταται έμμεσα με την αντιπροσώπευση στο Κοινοβούλιο και άμεσα με τις αντίδρασεις της κοινής γνώμης σε νομοσχέδια, με δημοψηφίσματα, συνέδρια και συναντήσεις ειδικών. Η συμμετοχή του κοινού στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής μπορεί να πάρει ποικίλες μορφές: μέτρα για την εξασφάλιση της πρόληψης του εγκλήματος, ενημέρωση των αρχών για διαπραχθέντα αδικήματα, παροχή βοήθειας προς τα θύματα, προσφορά εθελοντικής κοινωνικής εργασίας για αποφυλακιζόμενους ή άτομα υπό επιμέλεια, κλπ. Το άρθρο καταλήγει τονίζοντας την ανάγκη να παρέχονται στο κοινό ακριβή και αντικειμενικά στοιχεία για την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη. Αυτού του είδους η πληροφόρηση θα επιτρέψει στους πολίτες να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην αντεγκληματική πολιτική

I. Εισαγωγή

Σ' όλα τα κράτη η αντεγκληματική πολιτική αποτελεί ευθύνη του κράτους. Εν τούτοις, από χρόνια γίνεται διαρκώς και περισσότερο αισθητή η ανάγκη συμμετοχής του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική. Η συμμετοχή αυτή που συνεπάγεται και συνεργασία τόσο στην κατάσταση, όσο και στην εφαρμογή των μέτρων που λαμβάνονται είναι κατ' αρχήν αυτονόητη σ' ένα δημοκρατικό κράτος.

Εκτός όμως από την γενικότερη αυτή θεώρηση, πρόσθετοι λόγοι δικαιολογούν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που επιδεικνύεται τόσο από την θεωρία όσο και από την πράξη στο θέμα αυτό:

— Η ανάπτυξη της μεταχειρίσεως εν ελευθερία αφήνει τον

κατάδικο μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον: είναι αναγκαίο λοιπόν να εξασφαλισθεί η κατανόηση και συνεργασία του κοινού.

– Η τάση προσφυγής στα εξωποινικά μέσα (μεσολάβηση, διαιτησία) ξαναφέρει την ποινική διαφορά στο επίπεδο του θύματος και του εγκληματία και αφήνει μεγάλο περιθώριο στην σύμπραξη του κοινού για την εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσεως.

Το θέμα της συμμετοχής του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική απασχόλησαν τις διεθνείς οργανώσεις, όπως τα Ην. Έθνη και το Σ. Ε.¹. Το Συμβούλιο ενέκρινε την υπ' αρ. (83)7 σύσταση στο θέμα αυτό.

Η ανάγκη συμμετοχής του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική, θέτει το θέμα του πως βλέπει το κοινό την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη. Και το θέμα αυτό αποτέλεσε αντικείμενο πολλών ερευνών, τόσο στην Ευρώπη όσο και σε άλλες χώρες. Το 1978, το Σ.Ε. αφιέρωσε ένα συνέδριο στο θέμα της κοινής γνώμης πάνω στην εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη² Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε τότε «η κοινή γνώμη σχετικά με την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη είναι ένα σύνολο γνώσεων, στάσεων, συγκινήσεων και συμπεριφοράς».³

Αναλύοντας τα στοιχεία αυτά με βάση τα αποτελέσματα των ερευνών μπορούμε να πούμε ότι:

– οι **γνώσεις** του κοινού πάνω στα θέματα που αναφέραμε είναι αρκετά ασαφείς⁴ Σύμφωνα με τις έρευνες της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνιολογίας γνωστή ως Κ.Ο.Ι. (Knowledge and opinion about law), αλλά και νεώτερες έρευνες στον Καναδά στην Ολλανδία, και αλλού, το κοινό υπερεκτιμά τα ποσοστά των αδικημάτων βίας στο σύνολο της εγκληματικότητας.

– η **στάσις** του κοινού έναντι στην εγκληματικότητα δείχνει πως το φαινόμενο αυτό απασχολεί σοβαρά το κοινό. Στις σφυγμομετρήσεις συνήθως το κοινό τοποθετεί την εγκληματικότητα ανάμεσα στα πιο σοβαρά προβλήματα. Παράλληλα συχνά θεωρεί την δικαιοσύνη ως πολύ επεικλή.

– ο **φόβος** του κοινού δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές πιθανότητες θυματοποιήσεως. Πράγματι, ο φόβος αυτός παρατηρείται κυρίως στις κοινωνικές ομάδες που απειλούνται λιγότερο.

– Τέλος η **συμπεριφορά** του κοινού μπορεί να είναι λογική όταν το κοινό παίρνει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του ή παράλογη όταν παίρνει αρνητικές στάσεις π.χ. όταν αρνεί-

ται να κυκλοφορήσει στην ωρισμένη ώρα, καταστρέφοντας έτσι την ποιότητα της κοινωνικής ζωής.

Βλέπουμε λοιπόν πως η κοινή γνώμη βρίσκεται αρκετά μακριά από την πραγματικότητα. Υπάρχει όμως «η κοινή γνώμη»; Στο συνέδριο που ανέφερα⁵, οι ερευνητές υπογράμμισαν πως δεν υπάρχει **μία** κοινή γνώμη αλλά πολλές, ανάλογα με τις διάφορες κοινωνικές ομάδες (ηλικία, φύλο, οικονομική κατάσταση κλπ.). Εξ άλλου η κοινή ή οι κοινές γνώμες αλάζουν ανάλογα με την χρονική περίοδο. Π.χ. μετά από ένα σοβαρό έγκλημα η κοινή γνώμη είναι πιο αυστηρή απ' ότι είναι σε περίοδο ηρεμίας. Οι διαπιστώσεις αυτές μας κάνουν να καταλήξουμε στα εξής συμπεράσματα.

1) Κάθε έρευνα σχετικά με την κοινή γνώμη πρέπει να γίνεται με αυστηρή μεθοδολογία για να καταλήξει σε έγκριση αποτελέσματος. Ιδιαίτερα πρέπει να διακρίνεται η γνώμη κάθε κοιν. ομάδας. Οι σφυγμομετρήσεις συχνά είναι επιπόλαιες και καταλήγουν στα συμπεράσματα που θέλουν να έχουν οι υπεύθυνοί τους.

Εξ' άλλου δεν πρέπει να ξεχνάμε πως στο θέμα αυτό η εκμετάλλευση της έννοιας «κοινή γνώμη» από τους πολιτικούς κύκλους είναι αρκετά συχνή.

2) Η κοινή γνώμη πρέπει να ενημερώνεται τακτικά με αντικειμενικά στοιχεία έτσι ώστε το κοινό να μπορεί να αντιδράσει στα διάφορα προβλήματα με πλήρη γνώση της πραγματικότητας.

Οι πηγές της κοινής γνώμης είναι

α) **Η άμεση εμπειρία.** Το κοινό έχει κάποια άμεση εμπειρία εφ' όσον όλοι οι πολίτες έχουν τελήσει θύματα ή μάρτυρες κάποιου αδικήματος. Ευτυχώς όμως τα αδικήματα αυτά είναι συνήθως αρκετά ελαφρά.

β) **τα μέσα κοινής επικοινωνίας,**⁶ (τύπος, ραδιόφωνο τηλεόραση κλπ.) είναι η πιο σημαντικό πηγή η κοινή γνώμης. Όμως, οι έρευνες που έγιναν σε πολλές χώρες, π.χ. από τον Van Dijk⁷ στην Ολλανδία έδειξαν πως τα 31% των πληροφοριών στις εφημερίδες σχετικά με τα αδικήματα αφορούσαν αδικήματα βίας ενώ αδικήματα αυτού είναι το 5% του συνόλου της εγκληματικότητας. Ανάλογη διαπιστώσεις έγιναν σχετικά με την τηλεόραση. Έτσι το κοινό έχει α) ατελή ενημέρωση για ωρισμένα αδικήματα που δεν ενδιαφέρουν το κοινό π.χ. τα οικονομικά αδικήματα. β) **υπερνημέρωση** για τα αδικήματα βίας, γ) **ενδεχομένως μερική ή λανθασμένη ενημέρωση** π.χ. όταν τα αδικήματα ωρισμένων κοινωνικών ομάδων λ.χ. των ξένων, των μεταναστών τονίζονται ιδιαίτερα.

Η λύση στα προβλήματα αυτά δεν είναι εύκολη. Στα δημοκρατικά κράτη, ιδίως αυτά που έχουν υπογράψει την σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η ελευθερία του τύπου και των άλλων μέσων πληροφορίας είναι μια αρχή πολύ σημαντική (άρθρ. 101). Περιορισμοί δεν επιτρέπονται παρά σε πολύ εξαιρετικές περιστάσεις. Έτσι η μόνη δυνατή λύση που πάντα προτάθηκε στο Συμβούλιο της Ευρώπης, είναι η ενθάρρυνση των μέσων επικοινωνίας για την κατάστρωση κωδίκων δεοντολογίας καθώς και για συμμετοχή των μέσων αυτών στα διάφορα όργανα τη καταστρώνουν και εφαρμόζουν την αντεγκληματική πολιτική, π.χ. τα Εθνικά Συμβούλια Πρόληψης.

γ) **οι ακαδημαϊκές και κυβερνητικές πηγές.** Τόσο ο επιστημονικός κόσμος όσο και οι υπεύθυνοι για την αντεγκληματική πολιτική έχουν καθήκον να τροφοδοτούν των κοινή γνώμη με στοιχεία αντικειμενικά και ηλεγμένα πάνω στην εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη⁸ Τα στοιχεία πρέπει να προέρχονται από στατιστικές ή από έρευνες και να δίνονται σε μορφή απλή, αποφεύγοντας φυσικά σαν επιστημονική γλώσσα. Για τον σκοπό αυτό η συμβολή τόσο των κυβερνητικών μονάδων ερεύνης, όπως υπάρχουν στην Αγγλία, στην Ολλανδία και άλλα κράτη όσο και των ακαδημαϊκών ινστιτούτων ερεύνης είναι πολύ σημαντική.

Ένας τρόπος μόρφωσης των κοινών πάνω στα θύματα της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης, που αποτελεί αντικείμενο συστάσεων τόσο των Ην. Εθνών (στο 6ο Συνέδριο στο Caracas) όσο και του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η εισαγωγή στοιχείων ποινικού δικαίου η εγκληματολογίας στα σχολεία. Μ' αυτό τον τρόπο, οι πολίτες θα μπορούν να έχουν μια απλή αλλά καθαρή εικόνα της ποινικής δικαιοσύνης που θα εξουδετέρωνα της προκαταλήψεως και τις ψευδείς ιδέες που υπάρχουν συχνά στο κοινό.

II. Συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση της αντεγκληματικής πολιτικής.

Μια κοινής γνώμη ενημερωμένη μπορεί να συντελέσει αποτελεσματικά στην κατάστρωση της αντεγκληματικής πολιτικής, εκφράζοντας απόψεις πάνω στα μέτρα του σχεδιάζονται από της κυβερνητικής απεύθυνσης. Οι τρόποι συμμετοχής του κοινού είναι διάφοροι.

1) **Η Βουλή.** Έμμεσα το κοινό εκφράζει τις απόψεις του μέσω των αντιπροσώπων των στη Βουλή. Συνήθως τα πολιτικά κόμματα διατυπώνουν και απόψεις της στα ποινικά θέματα, ιδίως την προεκλογική περίοδο. Φυσικά σ' αυτό, την περίοδο δεν λείπει πολλές φορές ή δημαγωγία. Παρ' όλα αυτά δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την έμμεση αυτή έκφραση γνώμης, που πρέπει όμως να συνδυάζεται και με άλλα μέσα.

2) **Οι λευκές θίβλοι.** Σε ωρισμένες χώρες, π.χ. στην Αγγλία όταν σχεδιάζεται μία νομική μεταρρύθμιση οι υπεύθυνοι εκδίδει δημοσιεύματα που περιέχουν το σχέδιο νόμου αλλά και όλα τα σχετικά στοιχεία που δικαιολογούν την μεταρρύθμιση. Το κοινό μπορεί έτσι να γράψει γράμματα στη Κυβέρνηση, να δημοσιεύσει τις απόψεις του στις εφημερίδες ή να εκφρασθεί με άλλους τρόπους π.χ. συνέδρια.

3) **Επιτροπές.** Οι υπεύθυνοι της αντεγκληματικής πολιτικής μπορούν να συνιστούν επιτροπή, αποτελούμενες από αντιπροσώπους όλων των ενδιαφερομένων κοινωνικών ομάδων.

4) **Δημοψηφίσματα.** Σε μερικές χώρες η έκφραση της κοινής γνώμης, γίνεται με δημοσιεύματα πάνω στο σχεδιαζόμενο νόμο.

5) Τέλος, συνέδρια, διαλέξεις, σεμινάρια είναι άλλοι τρόποι εκφράσεως του κοινού.

Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση και την έκφραση της κοινής γνώμης παίζουν οι **ομάδες πίεσεως**, που είτε ασχολούνται αποκλειστικά με εγκληματολογικά θέματα είτε έχουν ευρύτερες επιδιώξεις που περιλαμβάνουν όμως και τα ποινικά θέματα. Παράδειγμα της πρώτης κατηγορίας είναι η Howard League και το NACRO στην Αγγλία που ενδιαφέρονται για την αναπροσαρμογή των εγκληματιών καθώς και οι πολλαπλές οργανώσεις για την προστασία των θυμάτων π.χ. Weisser Ring στην Γερμανία. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν:

- οι **φεμινιστικές** οργανώσεις
- οι οργανώσεις για την **προστασία του περιβάλλοντος**,
- οι **αντιρατσιστικές** οργανώσεις.

Όλες φυσικά οι ομάδες πίεσεως δεν έχουν την αυτή βαρύτητα. Όπως τόνισα στο αναφερθέν συνέδριο, του Σ.Ε. ο **Paul Rock**,¹⁰ βρετανός κοινωνιολόγος, μερικές ομάδες (που αποκάλεσα «εσωτερικό κύκλο» inner circle) έχουν περισσότερο κύρος γιατί αποτελούνται από πιο αξιοσέβαστα πρόσωπα.

Όταν αυτές οι ομάδες προσκομισθούν μια μεταρρύθμιση αυτή μπορεί και πραγματοποιείται.

III. Η συμμετοχή του κοινού στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής.

Το κοινό ιδίως όταν εγκρίνει τα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής και έχει συνεργασθεί στην εισαγωγή της μπορεί να συντείνει πολύ αποτελεσματικά στην εφαρμογή της σ' όλα τα στάδια.

1. Πρόληψη

Το κοινό μπορεί να παίξει μεγάλο ρόλο τόσο στην πρωτογενή κοινωνική πρόληψη, να προσπαθεί να εξουδετερώσει τους παράγοντες της εγκληματικότητας όσο και στην περιστασιακή κοινωνική πρόληψη, που τείνει να εξουδετερώσει τις ευκαιρίες διαπράξεως εγκλημάτων.

Είναι δύσκολο να αναμετρήσει κανείς τις δραστηριότητες στο πεδίο της πρωτογενούς κοινωνικής πρόληψης που καλύπτουν όλο τον κοινωνικό χώρο.¹¹ Π.χ. οι δραστηριότητες των συλλόγων γονέων που τείνουν να βοηθήσουν την οικογένεια στα προβλήματα ανατροφής των παιδιών, οι συσκέψεις γονέων και εκπαιδευτικών, οι μορφωτικές και οι αθλητικές οργανώσεις των βοηθών στην δημιουργική χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου παιδιών ή και ενηλίκων είναι πολύτιμες συμβολές στην πρόληψη.

Στην **περιστασιακή πρόληψη** έχουμε όλες τις ενέργειες των κοινών για την αυτοπροστασία των ιδιωτικά ή συλλογικά. Σε μερικές χώρες (Καναδά, ΗΠΑ, Ολλανδία) π.χ. οι γείτονες συμφωνούν να επιβλέπουν εκ περιτροπής ιδίως την νύκτα το χώρο της γειτονιάς¹². Οι ενέργειες αυτές, που βασικά είναι θετικές, δεν είναι χωρίς κινδύνου, π.χ. την δημιουργία ομάδων αυτοαμύνης, που μπορούν να διαπράξουν αδικήματα. Στο σημείο αυτό πρέπει επίσης να αναφέρουμε τις δραστηριότητες των ιδιωτικών εταιρειών επιτηρήσεως που επιβλέπουν καταστήματα, εργοστάσια κλπ. Οι εταιρίες αυτές υπάρχουν σε όλες τις χώρες και η συμβολή και στην πρόληψη μπορεί να είναι θετική. Παρ' όλα αυτά μια αυστηρή ρύθμιση της λειτουργίας της είναι απαραίτητη για την αποφυγή σύγχυσης των πράξεών τους με τις πράξεις της αστυνομίας ή άλλων μειονεκτημάτων.

2. Γνωστοποίηση των αδικημάτων και μαρτυρία

Στη περίπτωση που είναι αδίκημα δεν μπόρεσε να προληφθεί,

το κοινό πρέπει να συμμετάσχει στην ποινική διαδικασία γνωστοποιώντας στην αστυνομία, το αδίκημα του οποίου είναι θύμα ή προσφέροντας την μαρτυρία του.

Είναι γνωστό από τις έρευνες θυματοποιήσεως ότι ένα μεγάλο ποσοστό αδικημάτων που γίνεται γνωστό για διάφορους λόγους:

α) το κοινό δεν καταγγέλει το αδίκημα του οποίου υπήρξε θύμα όταν έχει την πεποίθηση ότι οι αρχές δεν πρόκειται να ανακαλύψουν τον δράστη. Επίσης, το θύμα μπορεί να μην καταγγείλη την πράξη όταν η γνωστοποίησή της μπορεί να επιφέρει στιγματισμό π.χ. στην περίπτωση του βιασμού, ή όταν φοβάται ότι οι αρχές θα φερθούν ειρωνικά ή αδιάκριτα.

β) Το κοινό δεν καταγγέλει τα αδικήματα του οποίου υπήρξε μάρτυς όταν φοβάται ότι αυτός ο ρόλος συνεπάγεται χάσιμο χρόνου, αδιάκριτες ερωτήσεις. Επίσης το κοινό που καταγγέλει τις πράξεις του δεν θεωρεί ως ποινικά κολάσιμες. Μια τέτοια τάση είναι το πρώτο βήμα προς την αποποινικοποίηση.

Μια καλύτερη συνεργασία του κοινού στο θύμα αυτό μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους:

α) μια ενημέρωση του κοινού για την οποία μιλήσαμε.

β) καλές σχέσεις με την αστυνομία¹³. Οι σχέσεις αυτές, σύμφωνα με τις έρευνες, διαφέρουν από χώρα σε χώρα, καθώς και

- ανάλογα με την ηλικία των πολιτών
- ανάλογα με τις κοινωνικές ομάδες.

γ) Π.χ. είναι πολύ καλύτερες με τους αυτόχθονες παρά με τους μετανάστες.

δ) την εξασφάλιση των καλών συνθηκών για το κοινό που προσέρχεται ως θύμα ή μάρτυς (π.χ. ειδικοί χώροι διαμονής), διακριτική και σύντομη εξέταση κλπ.

3. Εξωποινικά μέτρα

Η ανακάλυψη ενός αδικήματος και του δράστη του δεν σημαίνει φυσικά πως είναι απαραίτητο να επακολουθήσει ποινική διαδικασία.

Στο διεθνές χώρο διαρκώς και περισσότερο διαδίδεται η ιδέα ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν εξωποινικά μέσα επιλύσεων των διαφορών, όπως π.χ. η μεσολάβηση. Η ιδέα αυτή δεν υποστηρίζεται μόνο από τους πολύ ριζοσπαστικούς εγκληματολόγους, που θέλουν όσο το δυνατό να καταργήσουν την επέμβαση του ποινι-

κού νόμου, δίνοντας την εξουσία στο κοινό να ρυθμίζει έντονα τις διαμάχες. Εάν εξωποινικά μέσα είναι μια λύση που έχει επανειλημμένα συσταθή από το Συμβούλιο της Ευρώπης, (τα Ηνωμένα Έθνη και άλλες οργανώσεις. Π.χ. ένα τμήμα του 13ου Συνεδρίου της Διεθνούς Εταιρίας Ποινικού Δικαίου (στο Κάιρο) ασχολήθηκε με το θύμα αυτό.¹⁴

Με την «μεσολάβηση» (mediation) το κοινό ξαναπαίρνει την διαχείριση της ποινικής διαμάχης που του είχε αφαιρέσει πριν από αιώνες το κράτος. Ο «μεσολαβητής» είναι ένα μέλος του κοινού που αναλαμβάνει ν' ακούσει αμερόληπτα το θύμα και τον εγκληματία και να βρει μια λύση. Παρ' όλο που δεν έχει την δυνατότητα να εξαναγκάσει τα μέρη να εκτελέσουν τις υποχρεώσεις που ανέλαβα π.χ. την αποζημίωση του θύματος, η μεσολάβηση είναι ένας καλός τρόπος για την επίλυση διαφορών που προέκυψαν από αδικήματα μεταξύ συγγενών, γειτόνων, συναδέλφων και άλλων προσώπων που είναι διαρκώς μαζί. Συχνά μπορεί να δώσει μια λύση όχι μόνο στο συγκεκριμένο αδίκημα αλλά στην όλη διαμάχη που μπορεί να υπάρχει μεταξύ των μερών.

Η μεσολάβηση που υπήρχε ή υπάρχει ακόμη στις πρωτογενείς κοινωνίες αρχίζει να εφαρμόζεται με την πρωτοβουλία ιδιωτικών συλλόγων ή κέντρων ως διάφορες ευρωπαϊκές ή άλλες χώρες. Π.χ. το πρόγραμμα μεσολαβήσεως σε ένα προάστειο του Λονδίνου.

4. Ο ρόλος του κοινού στην προστασία του θύματος.

Η προστασία του θύματος αποτελεί ένα σημαντικό τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής, στον οποίο το κοινό μπορεί να προσφέρει ιδιαίτερα αποτελεσματική βοήθεια στο θύμα κατά και μετά την διάπραξη του αδικήματος.

α) Η επί αριθ. (83)7 σύσταση των Συμβουλίων της Ευρώπης καλεί τις κυβερνήσεις να ενθαρρύνουν το κοινό στο να παρέχει βοήθεια στο θύμα κατά την διάπραξη του αδικήματος ή τουλάχιστον να καλεί τις ειδικές υπηρεσίες π.χ. την αστυνομία, τον εταίρο κλπ. Το κοινό δεν πρέπει τουλάχιστο να μη παρίσταται με απάθεια στη διάπραξη αδικημάτων.

β) μια άλλη πιο πρόσφατη σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης (87) 21¹⁵ σχετική με την βοήθεια στο θύμα και την πρόληψη της θυματοποίησεως συνιστά στις Κυβερνήσεις να ενημερώσουν το κοινό σχετικά με την ανάγκη βοήθειας και κατανόησης προς το θύμα. Τα μέτρα αυτά αφορούν όχι μόνο το ευρύτερο κοινό

αλλά ακόμη και το στενό περιβάλλον του θύματος που σ' ωρισμένες περιπτώσεις (π.χ. βιασμός) μπορεί να δείξει έλλειψη κατανόησης προς το θύμα.

Η βοήθεια στο θύμα μπορεί να είναι ατομική και συλλογική. Σ' αυτό τον τομέα μπορούμε να πούμε πως υπάρχει μεγάλη πρόοδος. Σ' όλες τις χώρες υπάρχουν τώρα πολλές ιδιωτικές οργανώσεις ή ομάδες που προσφέρουν βοήθεια στα θύματα γενικά ή σε ωρισμένες κατηγορίες θυμάτων, π.χ. της κακοποιημένες γυναίκες, και τα παιδιά κλπ.

5. Ο ρόλος του κοινού στην ποινική δίκη

Στην ποινική δίκη το κοινό συμμετέχει υπό την ιδιότητα του ενόρκου ή ως ακροατήριο.

Τα ορκωτά δικαστήρια θεωρούνται και είναι εγγύηση δημοκρατικής δικαιοσύνης. Ωρισμένες επιφυλάξεις διατυπώνονται στο θέμα αυτό π.χ. έχει παρατηρηθεί ότι α) τα πολύπλοκα προβλήματα (τεχνικά, ψυχολογικά) δεν είναι εύολα καταληπτά από τους ενόρκους. β) οι ένορκοι συχνά εκλέγονται ανάμεσα στα οικονομικά και μορφωτικά αναπτυγμένη τάξη που δεν είναι αυτή από τις οποίες προέρχεται το μεγάλο μέρος των εγκληματιών (τουλάχιστο όσον αφοράτα παραδοσιακά αδικήματα).

Σαν λύση στα προβλήματα αυτά:

- 1) σε πολλές χώρες (τα ορκωτά δικαστήρια είναι μικτά
- 2) οι ένορκοι εκλέγονται βάση των εκλογικών καταλόγων.

Άλλος ρόλος του κοινού στην ποινική δίκη, εκτός της μαρτυρίας για την οποία μιλήσαμε είτε είναι η παράστασή του σαν **ακροατήριο**, που επίσης είναι μια δημοκρατική εγγύηση. Πράγματι, τα εθνικά συντάγματα αλλά και το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαιτεί την δημοσιότητα των ποινικών συνεδριάσεων. Πρέπει όμως να αναφέρουμε πως το άρθρο 8 της ίδιας Σύμβασης απαιτεί την προστασία της ατομικής ζωής. Ανάμεσα στις δύο αυτές αξίες συχνά ως ποινική δικαιοσύνη χρειάζεται να διαλέξει την δεύτερη: αυτό συμβαίνει π.χ. όταν δικάζονται αδικήματα, ή αδικήματα που αφορούν παιδιά. Μ' αυτό τον τρόπο αποφεύγεται ο στιγματισμός τόσο του θύματος όσο και του εγκληματίου.

6. Εκτέλεση των ποινών.

Η πρώτη εντύπωση που αποκομίζεται από την κοινή εμπειρία ή τις έρευνες είναι ότι το κοινό έχει μάλλον κατασταλτικές ιδέες. Εν τούτοις, η εικόνα διαφοροποιείται όταν κανείς διακρίνει τις διάφορες κοινωνικές ομάδες. Έτσι σύμφωνα με έρευνες που έγιναν στην Ολλανδία¹⁶.

– οι νέοι έχουν λιγότερο κατασταλτικές ιδέες από τους πιο ηλικιωμένους.

– οι γυναίκες έχουν πιο κατασταλτικές ίσως από τους άνδρες.

– τα πρόσωπα μέσου οικονομικού επιπέδου είναι τα πιο κατασταλτικά. Έπονται τα πρόσωπα χαμηλού οικον. επιπέδου και ακολουθούν τα πρόσωπα υψηλού οικον. επιπέδου.

– οι κάτοικοι των μέσων πόλεων είναι πιο κατασταλτικοί από τους κατοίκους των χωριών. Οι κάτοικοι των μεγαλουπόλεων είναι ακόμη λιγότερο κατασταλτικοί.

Φυσικά όπως είπαμε και στην αρχή μια σωστή ενημέρωση του κοινού μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή των προκαταλήψεων και στην καλύτερη συμμετοχή του κοινού στην εκτέλεση των ποινών.

Π.χ. το κοινό κατ' αρχήν θεωρεί πως φυσική ποινή είναι η φυλάκιση. Πιο σωστή ενημέρωση μπορεί να πείσει το κοινό πως η οινή που συνεπάγεται μεταχείριση εν ελευθερία είναι μια εξίσου αποτελεσματική ποινή, που εξ άλλου έχει πολλά πλεονεκτήματα.

Τα μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα π.χ. η αναστολή με επιτήρηση (probation) χρειάζονται ιδιαίτερα την σύμπραξη του κοινού.

α) το κοινό πρέπει να δείξει ανοχή και κατανόηση στους καταδίκους αυτούς που βρίσκονται μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον και να μην τους αρνείται εργασίες, ή κατοικία.

β) το κοινό μπορεί να συμμετέχει στην μεταχείριση σαν εθελοντικός επιτηρητής.

Οι εθελοντές επιτηρητές μπορούν να είναι σε ωρισμένες περιπτώσεις πιο αποτελεσματικοί από τους επαγγελματίες επιτηρητές. Σε μερικές χώρες (π.χ. Σουηδία)¹⁷ έγιναν πειράματα με επιτηρητές που ήταν φίλοι των καταδίκων ή άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντος, που μπορούσαν να ξέρουν καλύτερα από κάθε άλλο τα προβλήματά του. Άλλωστε γύρω στο 1970 στις Ην. Πο-

λιτείς¹⁸ το πείραμα New Careers χρησιμοποίησε πρώην εγκληματιών που είχαν προσαρμοσθεί κοινωνικά. Το πείραμα έδωσε καλά αποτελέσματα δεν μεταφυτεύτηκε, όμως στην Ευρώπη όπου συνήθως γίνεται προσπάθεια ν' αποφεύγεται η επαφή μεταξύ πρώην καταδίκων.

Στο πεδίο των **στερητικών της ελευθερίας ποινών** το κοινό μπορεί να συντελή στη μεταχείριση των εγκληματιών συμβάλλοντας ατομικά ή ομαδικά. Σ' όλες τις χώρες υπάρχουν σύλλογοι αρωγής των φυλακισμένων ή των αποφυλακισμένων που τελούν σημαντικό έργο. Εκτός όμως από τις φιλανθρωπικές αυτές δραστηριότητες άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι η οργάνωση αθλητικών ή καλλιτεχνικών εκδηλώσεων ανάμεσα σε συλλόγους του έξω περιβάλλοντος των φυλακισμένων, που δίνουν στους τελευταίους την δυνατότητα να έχουν επαφές με τον έξω κόσμο σε σχετική ισοτιμία και τους προτρέπουν στο να καλλιεργήσουν τις ικανότητές των με προοπτική την απελευθέρωση.

Στις επαφές με τον έξω κόσμο σημαντικό ρόλο παίζει και η «σωφρονιστική άδεια»¹⁹ που δίνει στον κατάδικο την δυνατότητα να ξαναδεί το οικογενειακό και επαγγελματικό περιβάλλον. Το κοινό στην περίπτωση αυτή πρέπει επίσης να δείχνει κατανόηση και ανοχή. Εν τούτοις όποιο νέο αδίκημα από ένα κατάδικο σε άδεια φέρνει κατακραυγή κατά του θεσμού. Πια σωστή ενημέρωση στο θέμα αυτό θα έδειχνε ότι από τις εκατοντάδες καταδίκων με άδεια ελάχιστο ποσοστό τελεί καινούρια αδικήματα.

Μετά την εκτέλεση της ποινής το κοινό θα πρέπει ν' αποφεύγει να υπενθυμίζει την ποινή που ήδη έχει εκτιθεί. Σε μερικές χώρες μια τέτοια νύξη αποτελεί αδίκημα.

Εξ άλλου η υπ' αριθμό 12 (84) 10²⁰ σύσταση του ΣΕ περί του ποινικού μητρώου της αποκαταστάσεως του καταδίκου απαιτεί την απαγόρευση αναφοράς σε ποινή για την οποία επήλθε αποκατάσταση (εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων π.χ. μαρτυρία σε ποινική δίκη).

7. Συμπεράσματα

Η σύντομη αυτή ανασκόπηση δείχνει ότι ο ρόλος του κοινού τόσο στα εξωποινικά μέτρα που διαρκώς εξελίσσονται όσο και στην ποινική δικαιοσύνη είναι πολύ σημαντικός.

Θα ήθελα όμως να επαναλάβω πως είναι απαραίτητο να ενημερώνεται το κοινό αντικειμενικά και με στοιχεία που προέρχον-

ται από έρευνες πάνω στα θέματα της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης. Μόνο στην περίπτωση αυτή η σύμπραξη του κοινού μπορεί να είναι ωφέλιμη και δημιουργική.

Αντίθετα, όταν το κοινό βρίσκεται υπό την επίδραση λανθασμένων πληροφοριών ή δημαγωγίας μπορεί να καταλήξει σε υπερβολικά κατασταλτικές αντιδράσεις και οι σπασμωδικές ενέργειες που δεν προωθεί τον αγώνα κατά της εγκληματικότητας.

Μια ευρεία ενημέρωση, που είναι ευθύνη τόσο του επιστημονικού κόσμου όσο και των αρμοδίων για την αντεγκληματική πολιτική είναι η βάση μιας αποτελεσματικής πολιτικής που ενώνει όλες τις κοινωνικές δυνάμεις μιας χώρας.

1) **Conseil de l' Europe**: Recommandation no RC 8317 sur la participation du public à la politique criminelle et rapport explicatif, 1984.

Nations Unies: Principes Directeurs relatifs à la prévention du crime et à la justice pénale dans le contexte du développement et d' un nouvel ordre économique. Actes du 7ème Congrès des Nations Unies pour la prévention du crime et le traitement des délinquants, 1985, p. 5 suiv., notamment p. 14.

2) **Conseil de l' Europe**: 13ème Conférence de Recherches Criminologiques: L' opinion publique relative à la criminalité et la justice pénale, Actes, 1980.

3) op. cit. Rapport de M. **J.J.M. Van Dijk** sur «l' étendue de l' information du public et la nature de l' opinion publique en ce qui concerne la criminalité» p. 9.

4) Ίδε, μεταξύ άλλων: **Ph. Robert et Claude Faugeron**, La justice et son public: les représentations sociales du système pénal, 1978.

5) **Conseil de l' Europe**: Conclusions de la 13ème Conférence de Recherches Criminologiques, Actes, p. 206.

6) op. cit. Rapport de **H. J. Schneider** sur «l' influence des moyens de communication de masse sur l' opinion publique en matière de criminalité et de justice criminelle, p. 106 .

7) op. cit. Rapport de **J.J.M. Van Dijk**, p. 25.

8) **Nations Unies**: Résolution du 7ème Congrès sur la prévention du crime etc. sur «le développement de l' information et les statistiques concernant la criminalité et la justice pénale», Actes, p. 76 suiv.

Conseil de l' Europe, Recommandation no RC 8317, paragr. 1-2.

9) **Nations Unies:** Résolution du 6ème Congrès sur la prévention du crime etc. sur «l' information juridique et la diffusion des connaissances juridiques», Actes, p. 20-21.

Conseil de l' Europe, Recommanlátion no RC8317, paragr. 3.

10) 13ème Conférence Rech. Crimin.: Rapport de **P. Rock** sur «l' opinion publique et la législation pénale», Actes p. 141 suiv, 155 suiv.

11) **U.N.S.D.R.I.** Informal mechanisms of crime control, Rome, 1988, p. 95 suiv.

Conseil de l' Europe: la participation du public à la politique criminelle, p. 17 suiv.

12) **Solicitor General,** Canada: The good neighbours. Crime Prevention Handbook, Ottava, 1983.

13) Μεταξύ άλλων: **R. Hanze** Attitude du public à l' égard de la police et de son rôle préventif, conseil de l' Europe: Actes du 3ème Colloque Criminologique, p. 35 suiv.

14) **Actes du Colloque préparatoire du Congrès de l' A.I.D.P.,** tenu à Tokyo en mars 1983, Revue Internationale de droit pémal, 3ème-4ème trimestre 1983.

T. Marshall, M. Walpole: Bringing people together: Mediation in Great Britain, Home office Research and Planning Unit, 1985.

15) **Conseil de l' Europe:** Recommandation (87)21 sur l' astance à la victime et la siprévention de la victimisation et rapport explicatif, 1988.

HEKNI: Towards a victim policy in Europe, Hepsinki, 1984.

16) **J.J.M. Van Oijk:** op. cit. (13ème Conférence de Recherches Criminologiques), p. 20-21.

17) **Conseil de l' Europe:** Organisation politique des mesures de surveillance, d' assistance et d' aide post-pénitentiaire pour les personnes condamnés ou libérées sos condition, 1970, p. 45.

18) **Conseil de l' Europe:** Mesures pénales de substitution aux peines privatives de liberté, 1976, p. 54.

19) **Conseil de l' Europe:** Le congé pénitentiaire, 1983.

20) **Conseil de l' Europe:** Le casier judiciaire et la réhabilitation du condamné, 1985.